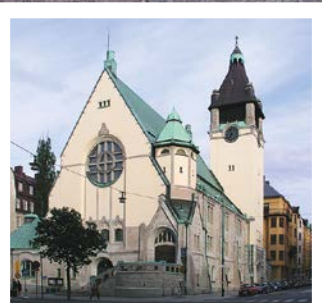

FOTO: HÅKAN SVENSSON/CC BY-SA

Restaurering enligt Matteus

Restaureringen av S:t Matteus i Stockholm omfattar alla kalkstensdelar, från mindre delar till nya skulpturala utsmyckningar. Dessutom har entréerna tillgänglighetsanpassats.

TEXT **PETER WILLEBRAND** FOTO **ANNA RUT FRIDHOLM**

Detalj från stentrappan till den stora entrén, som plockades ned helt och sedan monterades på nytt.

FOTO: KFS

Tidens nötning blir tydlig när nya skulpturala utsmyckningar kommer på plats.

Detalj av valvbåge med skulptur där delar har bytts ut.

St Matteus i Vasastaden i Stockholm är ett kyrkligt kulturminne. Kyrkan invigdes 1903 under namnet Matteuskapellet, ritad i jugendstil av arkitekten Erik Lallerstedt. Han hade tidigare ritat metodistkyrkan S:t Peters kyrka vid Upplandsgatan i en liknande stil. Byggmästare var Alfred Johansson, som står bakom flera kända sekelskiftesbyggnader i centrala Stockholm.

Vid uppförandet låg S:t Matteus i den tidens fattigkvarter, korsningen Vana-disvägen-Dalagatan, och skulle enligt tysk förebild även fylla en social funktion, som en del av diakonin. Vålgörenhet var en viktig del av verksamheten. Familjerna i de omgivande kvarteren var trångbodda och kapellet skulle bland annat fungera som läsesal för arbetare och som arbetsstuga för barn.

SJÄLVA BYGGNADEN SPEGLAR den omgivande stenstaden Stockholm. Stenarbetena är omfattande, både utvändigt och invändigt, och utfördes av Lanna Stenhuggerier från Närke.

Kyrkan har en tegelstomme som vilar på en granitsockel. Bottenvåningen, första våningen samt den västra fasaden mot Dalagatan är klädda med slåthuggen kalksten, rikt dekorerad. Övriga fasader är slätputsade.

I norr leder en stor granittrappa upp till entrén. Gaveln ovanför entrén har ett dominerande rosettfönster, med spröjsverk av kalksten och huggen rosendekor. Huvudportalen ovanför trappan är också profilerad i huggen kalksten.

Innanför porten leder en kalkstens-trappa upp till en vestibul, varifrån ännu en kalkstenstrappa försätter upp till läktaren.

I nordvästra hörnet finns ett lågt åttkantigt putsat torn med hörnkedjor av kalksten, medan det höga tornet i sydväst är putsat ovanför bottenvåningens kalksten.

INVÄNDIGT ÄR KYRKORUMMETs golv belagt med slipad kalksten i gångarna. Även altaret består av en slipad kalkstensskiva.

Kapellets fasader är också klädda i kalksten. Det pyramidformade taket var liksom kyrkans tak ursprungligen täckt

Projekt: S:t Matteus kyrka, Stockholm.
Beställare: Kyrkans Fastighetssamverkan.
Stenleverantör: Borghamns Stenförädling, Hallindens Granit.
Stenentreprenör: Närkesten.

med skiffer, men ersattes senare med kopparplåt. Invändigt har även kapellet kalkstensgolv. Där finns också dopfunten, tillverkad av kalksten efter Erik Lallerstedts ritningar, med en stiliserad murgrönsranka huggen längs kanten.

Åren 2017–2020 har ett större restaureringsprojekt genomförts som innefattat alla kalkstensdelar på fasad och torn, allt från utbyte av mindre delar till nya skulpturala utsmyckningar som kräver ett högt hantverkarskunnande. Även hårt utsatta ytor som solbänkar och utskjutande stråpelare har bearbetats för att återfå sin ursprungliga lyster.

RESTAURERINGEN ÄR I stora drag ett tydligt avsteg från 70- och 80-talens dominerande synsätt, signerat restaureringsarkitekten Ove Hidemark, där man försökte bevara så mycket som möjligt av materialet och göra få nya ingrepp. I stället har det moderna hantverket fått sätta sin tids unika stämpel på restaureringen.

– Det har också inneburit att vi byter ut betydligt mer av stenen än man har gjort tidigare. Samtidigt görs en mer långsiktig bedömning av hur materialet kommer att hålla. Det är visserligen kostsamt att byta ut sten, men eftersom vi tillhör gruppen av långsiktiga fastighetsägare i Sverige är det en ekonomiskt försvarbar strategi, säger Sven Löfven-

Tillgänglighetsanpassning med ny granitramp vid entrén mot Dalagatan.

Stenhuggaren Philipp Rose från Närkesten bearbetar en solbänk med handverktyg.

Vid uppförandet låg S:t Matteus i den tidens fattigkvarter, i dag är det ett av Stockholms mest attraktiva områden.

berg, vd för Kyrkans Fastighetssamverkan, KFS.

Han understryker att kyrkans behov av nyhuggen sten kommer att vara stort under många år framåt.

– Svensk stenindustri kan leva i trygghet förvisning om att Svenska kyrkan kommer att vara en stor beställare av svensk sten och restaureringsarbeten i årtionden framåt. Samtidigt skulle vi gärna se att det fanns ett större utbud av svenska stensorter att välja mellan. Många stensorter har försvunnit från marknaden när brotten avvecklats, och det borde borde av både miljö- och kulturhistoriska skäl finnas anledning att se över möjligheten att återuppta brytningen av de stensorter som har använts tidigare.

Sven Löfvenberg tar den nyligen

”Svenska kyrkan kommer att vara en stor beställare av svensk sten och restaureringsarbeten i årtionden framåt. Samtidigt skulle vi gärna se att det fanns ett större utbud av svenska stensorter.”

påbörjade restaureringen av Storkyrkan i Gamla stan som exempel, där den gotländska sandstenen nu ersätts med den schweiziska rorschachersandstenen, som också används vid den pågående restaureringen av Stockholms slott.

– Med tanke på den stora efterfrågan borde det ha funnits tillfälle att utvärdera möjligheten att återuppta brytningen av gotländsk sandsten i större skala, säger han med en indirekt uppmaning till branschen.

STORKYRKAN STÅR NU inför en fullständig fasad- och takrenovering med målet att återskapa det ursprungliga barockutseendet från 1743, gestaltat av dåvarande stadsarkitekten Eric Carlberg.

– Svensk kalk används i alla fall i

putsen. Där har vi själva varit drivande i att få till stånd svensk tillverkning av kalkputs eftersom det är så viktigt att få rätt nyanser, säger Sven Löfvenberg.

ÅTER TILL S:t Matteus. Det är inte bara sten i fasaden som har bytts ut. Entrétrappan i granit har plockats ned och återmonterats, delvis med ny sten. Det samma gäller trappans räcken i kalksten.

– Samtidigt har det skett en tillgänglighetsanpassning med ramper vid båda entréerna, även den mindre som vetter mot Dalagatan, säger Robert Edman, projektledare på KFS.

Även i tornets övre del har gammal kalksten bytts ut mot ny, berättar han.

– I övrigt har fönster renoverats, en renoverad ytterbelysning har kommit på plats och urtavlan har delvis fått nytt glas. Restaureringsarbetena knyter an till den närkingska stentraditionen när den nuvarande entreprenören Närkesten förvaltat arvet från Lanna Stenhuggerier.

S:t Matteus ligger i en hårt trafikerad korsning och det är tydligt att miljön har inverkat på stenarbetena. Samtidigt påminner tidens nötning om skillnaderna mellan granit och kalksten.

– Masverket vid den norra sidan är ett fantastiskt hantverk i granit, som är mer eller mindre intakt efter alla år, säger Sven Löfvenberg. ■